

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบ
ของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

An Application the Four Iddhipāda Principles to Strengthen the
Responsibility of the Evening Prayer Club of Wat Pom Wichian
Chotikaram Mueang District Samut Sakhon Province

¹ธนาเดช ศศิเอกภพ Tanadate Sasiekaphop

²สายน้ำผึ้ง รัตนงาม Sainampung Rattanangam

³โยตะ ชัยวรมันกุล Yota Chaiworamankul

¹²³วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhaphanya Sri Dvaravati Buddhist College, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author, e-mail: TANADATE19664@gmail.com

Received April 21, 2023; Revised May 11, 2023; Accepted: June 02, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และ 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครการวิจัยนี้มีรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 11 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทางชมรมสวดมนต์เย็นได้นำหลักอิทธิบาท 4 อันประกอบด้วยฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ไปประยุกต์ใช้ก่อให้เกิดผลดีต่อชมรมเป็นอย่างดี 2) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมเพื่อเอาชนะปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ส่งผลให้ผู้ปฏิบัติบรรลุความสำเร็จในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี 3) ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการนำหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้ในกิจกรรมสวดมนต์ เป็นหนทางสู่ความสำเร็จทั้งทางโลกและทางธรรม

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นคุณธรรมเสริมสร้างการทำหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างดียิ่ง

คำสำคัญ: การประยุกต์; การเสริมสร้าง; ความรับผิดชอบ; ชมรมสวดมนต์เย็น; อิทธิบาท 4

Abstract

The objectives of this research article are: 1) to study the application of the 4 Iddhibāda principle to strengthen the responsibility of the evening prayer club in Wat Pom Wichien Chotikaram, Muang District, Samut Sakhon Province, 2) to analyze the application of the 4 Iddhibāda principle to strengthen the responsibility of the evening prayer club in Wat Pom Wichian Chotikaram, Muang District, Samut Sakhon Province, and 3) to present the application of the 4 Iddhibāda principle to strengthen the responsibility of the evening prayer club in Wat Pom Wichian Chotikaram, Mueang District, Samut Sakhon Province. The model is qualitative research. In-depth interviews were conducted with 11 key informants or individuals. The results showed that 1) the results of the research according to objective number 1 revealed that the Evening Prayer Association applied the 4 Iddhibāda principles consisting of Chanting, Viriya and Citta. 2) The results of the investigation according to objective number 2 showed that the 4 Iddhibāda principle in prayer activities It is the way to success both secularly and spiritually. The body of knowledge gained from research The application of Iddhibat 4 to strengthen the responsibility of the Evening Chanting Club at Wat Pom Wichian Chotikaram, Muang District, Samut Sakhon Province, consisting of Chanta, viriya, Citta and Vimangsa, is a virtue that strengthens the performance of duties to achieve the goal very well.

Keywords: application; strengthening; responsibility; the evening prayer club; four Iddhibāda

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงของโลกไร้พรมแดน ความรู้การสื่อสารอย่างไร้ขีดจำกัด มีการแข่งขันด้านอุตสาหกรรม เทคโนโลยีและการค้าด้านวัตถุเป็นอย่างมาก จึงเกิดการเอาเปรียบและมุ่งหาประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง และขาดการพัฒนาคุณธรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดภาวะขาดสมดุลด้านจิตใจและวัตถุตั้งกล่าว ส่งผลทำให้สังคมเกิดปัญหามากมาย เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำรุนแรงนับแต่ พ.ศ.2539 ช่วงนั้นเกิดปัญหาเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและคุณธรรม มีผลกระทบความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นอย่างมาก อีกทั้งสังคมขาดคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ ก่อให้เกิดปัญหาคอร์รัปชัน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บต่างๆอย่างรุนแรงเพิ่มมากขึ้น แม้การเปลี่ยนแปลงจะทำให้มาตรฐานการดำเนินชีวิตของพลเมืองดีขึ้น มีความเติบโตด้านวัตถุเป็นรูปธรรมมีความสะดวกสบาย การติดต่อสื่อสารสะดวก และพลเมืองมีบทบาทบริหารท้องถิ่นด้วยตนเอง มีการช่วยเหลือสร้างโอกาสที่ดีมากขึ้น อีกทั้งประชาชนมีสิทธิในการแสดงออกภายใต้รัฐธรรมนูญและเป็นที่ยอมรับจากต่างประเทศก็ตาม แต่ในเชิงลบ ก่อให้เกิดด้านวัตถุนิยม อีกทั้งเกิดการนำวัฒนธรรม ต่างชาติที่ไม่สมควรมาใช้ ดังนั้นวัฒนธรรมที่ดี ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเอกลักษณ์ความเป็นไทยเกิดการขาดความเมตตาต่อกัน มีการเห็นประโยชน์ตนเห็นแก่ตัวมากขึ้นขาดความรับผิดชอบต่อสังคม

การติดต่อสื่อสารสะดวก และพลเมืองมีบทบาทบริหารท้องถิ่นด้วยตนเอง มีการช่วยเหลือสร้างโอกาสที่ดี มากขึ้น อีกทั้งประชาชนมีสิทธิในการแสดงออกภายใต้รัฐธรรมนูญและเป็นที่ยอมรับจากต่างประเทศก็ตาม แต่ในเชิงลบ ก่อให้เกิดด้านวัตถุนิยม อีกทั้งเกิดการนำวัฒนธรรม ต่างชาติที่ไม่สมควรมาใช้ ดังนั้น วัฒนธรรมที่ดี ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งเอกลักษณ์ความเป็นไทย เกิดการขาดความ เมตตาต่อกัน มีการเห็นประโยชน์ตนเองเห็นแก่ตัวมากขึ้นขาดความรับผิดชอบต่อสังคม การสวดมนต์คือการกล่าวคำศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งก็คือ การกล่าวสรรเสริญพระพุทธคุณ พระ ธรรมคุณ พระสังฆคุณ และมนต์ของพระพุทธเจ้าโดยเมื่อครั้งพุทธกาล ยังไม่มีการสวดมนต์เช่นทุก วันนี้แต่เป็นการฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า จากนั้นเหล่าพระสงฆ์จะแบ่งกลุ่มกันจำพระพุทธวจนะของ พระพุทธเจ้า ซึ่งก็คือ ที่มาของการสวดมนต์ในทุกวันนี้ นั่นเอง การสวดมนต์จะทำให้จิตตั้งมั่นเกิดสมาธิ ปัญญาแล้ว ยังมีผลต่อเนื่องไปถึงสุขภาพร่างกายอีกด้วย เนื่องจากจิตเกิดความสงบไม่ปรุงแต่งจนทำให้เกิดกิเลสก็ทำให้พลังงานในร่างกายดีขึ้นส่งผลให้ความเจ็บไข้ได้ป่วยลดลงเป็นธรรมดา

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการนำไปพัฒนา ศักยภาพของมนุษย์ ตลอดจนถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา เป็นหลักธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ มีความพอใจ รักในงานที่ทำด้วยความตั้งใจ มีความพากเพียรและอดทนต่อความลำบาก ทำ ด้วยความสุจริต เอาใจใส่ใฝ่ใจรักด้วยความพยายาม ด้วยเอาจิตพยายามด้วยอาชีพนั่นๆ ให้บรรลุผล สำเร็จ ใช้ปัญญาสอบสวนในงานที่ทำ ตรัสตรองหาเหตุผลและปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะให้ได้ประสพผลสำเร็จ ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป จากผลการศึกษาลักษณะและแนวคิดในการทำงานให้ประสพผลสำเร็จในหน้าที่การ งานทุกอย่าง ในชนวนสภสูตร หนังกุมารพรหม ได้กล่าวถึงการเจริญอิทธิบาท 4 ประการ โดยพวกเขา ชื่นดาวดิงส์ได้กล่าวว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ทรงบัญญัติอิทธิบาท 4 ประการนี้ คือ ฉันทสมาธิ ปธานสังขาร วิริยสมาธิปธานสังขาร จิตตสมาธิปธานสังขาร และวิมังสาสมาธิปธานสังขาร แสดง ถึงอานิสงส์ของการเจริญอิทธิบาท 4 เพื่อเพิ่มพูนความสำเร็จ เพื่อเพิ่มพูนความชำนาญซึ่งก่อให้เกิด ความสำเร็จ ตลอดทั้งการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามสมประสงค์ในอุปสรรค ความว่า ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท 4 เหล่านี้ อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อสำเร็จตาม ความประสงค์ ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับปธาน 4 ด้วยความเพียร 4 คือ สังวรปธาน (เพียรระวัง) ปหานปธาน (เพียรละ) ภาวนปธาน (เพียรบำเพ็ญ) อนุรักษนาปธาน (เพียรตามรักษาไว้) ด้วยเหตุนี้ วิริยะจึงเป็นหลักความสำคัญอันจะนำไปสู่การปฏิบัติให้ดำเนินไปสู่จุดหมายและสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นเรื่องกล่าวถึงระเบียบวินัยโดยตระหนักถึงความรู้ความเข้าใจ และคุณธรรม ด้านจิตใจมีความรับผิดชอบต่อสังคมและตระหนักถึงวิถี การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องมี เหตุมีผล ที่สำคัญยิ่งคือความรับผิดชอบต่อสังคม จำเป็นต้องปลูกฝังพัฒนาจิตใจเริ่มจากครอบครัว ศาสนา ศีลธรรม องค์กร เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในปัจจุบัน หน้าที่ของพลเมืองที่ดีของ สังคมข้อหนึ่งคือต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมขอบเขตความรับผิดชอบต่อ ธรรมมีถึงระดับไหนจึงเรียกว่า มีความรับผิดชอบต่อสังคม การศึกษาปัจจัยการรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ปัจจุบัน ในฐานะผู้เป็นส่วนหนึ่งของสังคมต้องหาความรู้ ความเข้าใจ อีกทั้งมีความตระหนักว่าตนเองมี ศักยภาพก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีต่อสังคม ดังนั้น จึงจะเห็นได้ว่าเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อทุกสังคม ทุกชุมชนต้องอาศัยความรับผิดชอบต่อสังคมที่อยู่ที่ประสพ ความสำเร็จ อีกทั้งยังนำพาให้สังคมนั้น ได้รับการยอมรับจากสังคมภายนอกอีกด้วย แต่หากสังคมใด

หรือบุคคลในสังคมนั้นขาดความรับผิดชอบความล้มเหลวก็จะเกิดขึ้น อีกทั้งทำให้ขาดความเชื่อถือไว้วางใจบุคคลอื่นอีกด้วยจึงกล่าวได้ว่า เรื่องความรับผิดชอบต่อยอมมีความสำคัญควรปลูกฝังให้เกิดกับทุกคนในสังคม ซึ่งคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี มีความเห็นว่าการรับผิดชอบต่อเป็นลักษณะพื้นฐานที่สำคัญที่บุคคลควรปลูกฝัง เพื่อให้เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม คือ การพัฒนาบุคคล นำสังคมสู่ความดีงามเจริญรุ่งเรือง อีกทั้งพัฒนาบุคคลตามหลักพระพุทธศาสนา ดังนั้น หลักพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อสังคม คือ หลักอหิสา 4 ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าหลักอหิสา 4 เป็นหลักธรรมแห่งการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและเป็นคุณธรรมเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจคน ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีในหมู่คณะอันประกอบด้วยหลัก 4 ประการ อันได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น 3) จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น

จากการศึกษาสภาพปัญหาดังกล่าว ความรับผิดชอบต่อจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งจึงทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอหิสา 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และผลการศึกษาในครั้งนี้มีส่วนส่งเสริมความรับผิดชอบต่อทำให้ผู้ปฏิบัติธรรมโดยเฉพาะชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถใช้ผลวิจัยสำหรับใช้เป็นข้อมูล เพื่อประกอบการพิจารณานำไปประยุกต์ใช้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อพัฒนาปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม อย่างมีคุณภาพ อีกทั้งยังสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนได้ต่อไป ดังนั้นจากปัญหาที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอหิสา 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อบุคคล เยาวชน การดำรงชีวิต ท้ายที่สุดเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติสืบไป

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอหิสา 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
- 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอหิสา 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
- 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอหิสา 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบต่อของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ภาคสนาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นสาระสำคัญประกอบด้วย เจ้าอาวาสวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จำนวน 1 รูป ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จำนวน 1 รูป แม่ชี

1 รูป กลุ่มประชากรชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 8 ท่าน รวมเป็น 11 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม เรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 และวิเคราะห์ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และประมวลผลเข้าด้วยกันเพื่อให้เห็นภาพรวมแล้วนำเสนอเป็นการเขียน แบบความเรียง

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ทางชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ได้นำเอาหลักอิทธิบาท 4 ไปประยุกต์ใช้กับชมรมสวดมนต์เย็นครบทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา โดยการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมให้ผู้นำสวดมนต์เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีต่อสังคมในการประยุกต์นำหลักอิทธิบาท 4 ไปใช้นั้น โดยเฉพาะพระสงฆ์ผู้เป็นสังฆาธิการมีตำแหน่งปกครอง ปกครองภายในวัดป้อมวิเชียรโชติการามเป็นประธานสงฆ์และนำผู้นำสวดมนต์เย็นเน้นสมาชิกชมรมสวดมนต์เย็นที่เข้าร่วมกิจกรรมทุกท่านเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมร่วมกันโดยตระหนักถึงการเสริมสร้างความรับผิดชอบ การสร้างทัศนคติที่ดีร่วมกันของชมรมสวดมนต์เย็น นอกจากนี้ยังมีการเสริมสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกชมรมสวดมนต์เย็นเกิดความรักศรัทธาในการปฏิบัติธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยอาศัยกิจกรรมเป็นตัวเชื่อมเป็นต้นว่ามีการมอบรางวัลให้กับผู้เข้าร่วมสวดมนต์เย็นที่มาตลอดในรอบ 1 เดือน ไม่ขาดการสวดมนต์จะได้รับรางวัลเพื่อเป็นกำลังใจและเป็นแบบอย่างที่ดี และนอกจากนี้มีการมอบรางวัลแก่บุคคลตัวอย่างผู้อนุเคราะห์สงเคราะห์หมู่คณะอย่างประจักษ์สายตา เป็นต้น ซึ่งผลปรากฏว่าผู้เข้าร่วมสวดมนต์มีความรักและเห็นความสำคัญการสวดมนต์เย็นมากยิ่งขึ้น ในด้านการประยุกต์ใช้หลักวิริยะ เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น พบว่า สมาชิกชมรมสวดมนต์ได้นำหลักวิริยะหรือความขยันหมั่นเพียรมาประยุกต์ใช้ให้มีความขยันตั้งใจกิจกรรมการสวดมนต์โดยเริ่มสร้างบรรยากาศภายในสถานที่ชมรมสวดมนต์เย็น สถานที่ปฏิบัติธรรมให้มีความสะอาด โดยสมาชิกมีหน้าที่ร่วมกันรับผิดชอบฝึกการทำงานเป็นทีม บางครั้งมีการทำความสะอาดบริเวณวัดและกิจกรรมสำคัญที่ต้องใช้ความวิริยะ ความเพียรพยายาม ความอดทน การสวดมนต์เป็นประจำทุกวันไม่มีวันหยุด การเจริญพุทธมนต์ การทำสมาธิภาวนา และการฟังพระธรรมเทศนา กิจกรรมเหล่านี้ต้องขึ้นติธรรมทั้งสิ้นในด้านจิตตะ ทางชมรมสวดมนต์เย็นได้นำหลักจิตตะไปประยุกต์ใช้เพื่อผู้ร่วมสวดมนต์ได้สติสัมปชัญญะ มีสมาธิ เอาใจใส่รับผิดชอบต่อหน้าที่ด้วยการสวดมนต์ และทำสมาธิภาวนา ครั้งละ 30 นาที และในด้านวิมังสาไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบนั้นโดยพิจารณาหลักธรรมต่างๆ ที่ได้จากการปฏิบัติเจริญพระพุทธมนต์ต่างๆ การรักษาศีลสมาทานพระกรรมฐาน การปฏิบัติกรรมฐาน การสดับพระธรรมเทศนา ผู้ปฏิบัติสามารถน้อมนำโดยใช้หลักวิมังสาไตร่ตรองด้วยปัญญาก็สามารถประจักษ์และพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ทางชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ได้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปวิเคราะห์ประยุกต์ใช้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในด้าน

ฉันทะก่อนให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจเกิดขึ้นในหมู่คณะ เนื่องจากสิ่งที่กระทำนั้นด้วยความรักและความพอใจ ดังนั้นความรักและความพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เป้าหมายของงานมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จเท่านั้น มีความสามัคคีเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากหมู่คณะด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานที่รับผิดชอบออกมาสำเร็จสมบูรณ์ ดังนั้น การปลูกฉันทะให้เกิดกับตนเองว่า “ไม่มีคำว่าบังเอิญ” ในทางพระพุทธศาสนา ทุกอย่างเกิดขึ้นลอยๆ หรือบังเอิญไม่ได้ต้องอาศัยเหตุผลปัจจัยมีความรักความพอใจกับสิ่งที่ทำในปัจจุบัน เมื่อเกิดความศรัทธา ความรัก ความพอใจ เห็นคุณค่า ฉันทะย่อมเจริญงอกงามสมบูรณ์ ด้านวิริยะ ความพากเพียรพยายาม มานะบากบั่น ไม่ยอมแพ้ต่อปัญหาและอุปสรรคความสำเร็จต่างๆ มิได้มาง่ายๆ หากขาดความเพียรพยายามความกระตือรือร้น ความเพียรพยายามต้องมีพื้นฐานของความรักและความพอใจ หากไม่มีฉันทะความเพียรพยายามก็ไม่เกิดหลักพุทธปรัชญามีความเชื่อว่า พุทธ คือ ผู้ตรัสรู้ ผู้ตื่นแล้ว ผู้เบิกบาน สว่าง สงบ หากพื้นฐานจิตใจเศร้าหมองความเพียรพยายามย่อมไม่เกิด ด้านจิตตะ มีจิตจดจ่อตั้งใจในสิ่งที่ทำรู้จักนำความรู้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้กับโลกปัจจุบันให้ทันเวลา พิจารณาหาข้อผิดพลาดเพื่อพัฒนาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นเป็นการสนับสนุนส่งเสริมให้เต็มที่ การมีจิตตะแสดงถึงความรอบคอบในขณะเดียวกันต้องมีสมาธิ เมื่อสมาธิเกิดขึ้นการตัดสินใจย่อมรอบคอบสามารถแก้ปัญหาและอุปสรรคให้บรรลุเป้าหมายสำเร็จคุ้มค่าและทันเหตุการณ์ ด้านวิมังสา การพิจารณาใคร่ครวญหาเหตุผลต้องรู้ถึงปัญหาเกิดขึ้นจากที่ไหนและแก้ปัญหานั้นอย่างไร การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 โดยพิจารณาใคร่ครวญ หลักธรรมอิทธิบาท 4 นี้สร้างประยุกต์ได้ดังนี้ 1) สร้างนิสัยทำให้เป็นคนมีความรักความพอใจในงาน 2) ทำให้เป็นคนมีระเบียบวินัยมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ 3) ทำให้เกิดประสบการณ์รอบด้าน มีความสามารถในการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้องรอบคอบเหมาะสม และ 4) ทำให้เกิดการบรรลุเป้าหมายสำเร็จลุล่วง เกิดผลคุ้มค่าเหมาะสมและทันสถานการณ์ได้เป็นอย่างดี

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้อย่างดีเยี่ยม ฉันทะ มีความพอใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เมื่อมีความพอใจในสิ่งที่ทำแล้ว จากสิ่งที่ว่าหนักกลายเป็นเบา จากสิ่งที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย ต่อจากนั้นก็ใช้วิริยะ ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทน เพื่อฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคหากมีความตั้งใจและไม่ย่อท้อก็จะพบกับความสำเร็จในที่สุด จิตตะ มีจิตฝึกฝน จดจ่อกับสิ่งที่ต้องการทำสิ่งที่รักให้ดีที่สุด การทำอะไรที่พร้อมด้วยจิตตะสิ่งที่ทำย่อมลุล่วงสำเร็จด้วยดี สุตท้าย วิมังสา พิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญในสิ่งที่ทำด้วยปัญหาคิจที่ใส ปราศจากความขุ่นมัว ช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาด มองเห็นลู่ทางทำงานก็จะส่งผลดีเยี่ยม ถ้าขาดวิมังสาการทำงานมักผิดพลาดจะเห็นได้ว่าหลักอิทธิบาท 4 พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ดูก่อนอานนท์ ใครก็ตามที่เจริญอิทธิบาท 4 ทำให้มากจนชำนาญประหนึ่งเป็นยาน ว่าประหนึ่งเป็นวัตถุที่ตั้งอย่างต่อเนือง ผู้นั้นย่อมมีอายุยืนอยู่ได้ตลอดกัปหรือเกินกว่ากัปได้ อิทธิบาท 4 อันภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้กระทำให้มากแล้วอย่างนี้ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก” ทำให้ทราบตามวัตถุประสงค์ประกอบด้วย 1) การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม 2) ทราบวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิ

บาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม และ 3) ทราบ นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร โดยภาพรวมเป็นการศึกษา เพื่อต้องการให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม รวมถึงเพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ตลอดจนให้ทราบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ซึ่งในงานวิจัยเล่มนี้ ได้นำหลักอิทธิบาท 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา ฉันทะ หมายถึง ความพอใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำ วิริยะ หมายถึง มีความขยันหมั่นเพียรในสิ่งที่ทำ จิตตะ มีใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำด้วยความตั้งใจ และวิมังสา หมายถึง พิจารณา ใคร่ครวญสิ่งที่ทำด้วยปัญญาอันรอบคอบ หลักอิทธิบาท 4 นี้มีความสอดคล้องก่อให้เกิดผลดีกับชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้อย่างดียิ่ง ฉันทะ มีความพอใจรักใคร่และศรัทธาในสิ่งที่ทำ เมื่อมีความพอใจในสิ่งที่ทำแล้ว จากสิ่งที่ว่าหนักกลายเป็นเบา จากสิ่งที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย ต่อจากนั้นก็ใช้วิริยะ ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทน เพื่อฟันฝ่าปัญหา และอุปสรรคหากมีความตั้งใจและไม่ย่อท้อก็จะพบกับความสำเร็จในที่สุด สอดคล้องกับพระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล) ได้กล่าวไว้ว่า อิทธิบาทธรรม คือหลักธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการกระทำกิจการงานหรือการอาชีพ ประการแรก อิทธิบาท แปลความว่า ทางแห่งความสำเร็จ กล่าวคือ ข้อปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพนั่นเอง (พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงฺคโล), 2545)

จากการวิจัยพบว่า ทางชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม ได้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปวิเคราะห์ประยุกต์ใช้ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านฉันทะ ด้านวิริยะ ด้านจิตตะ และด้านวิมังสา ในด้านฉันทะ ก่อนให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจเกิดขึ้นในหมู่คณะ เนื่องจากสิ่งที่กระทำนั้นด้วยความรักและความพอใจ ดังนั้นความรักและความพอใจจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เป้าหมายของงานมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จเท่านั้น มีความสามัคคีเปิดใจรับฟังความคิดเห็นจากหมู่คณะด้วยความเต็มใจ เพื่อให้งานที่รับผิดชอบออกมาสำเร็จสมบูรณ์ ดังนั้น การปลุกฉันทะให้เกิดขึ้นกับตนเองว่า “ไม่มีคำว่าบังเอิญ” ในทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับพระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้กล่าวถึงอิทธิบาทธรรม ฉันทะ ความพอใจ ได้แก่ ความมีใจรักใคร่ในสิ่งที่ทำและพอใจใฝ่รักในจุดหมายของสิ่งที่ทำนั้นอยากทำสิ่งนั้นๆ ให้สำเร็จอยากให้งานนั้นหรือสิ่งนั้นบรรลุพุดง่ายๆ ว่ารักงานและรักจุดหมายของงานพุดให้ลึกลง

ไปในทางธรรมว่าความรักความใส่ใจปรารถนาต่อภาวะดั่งงามเต็มเปี่ยมสมบูรณ์ของสิ่งนั้นๆ ของงานนั้นๆ อยากรู้ทำให้สำเร็จผลตามจุดหมายที่ตั้งมานั้นเมื่อเห็นสิ่งนั้นหรืองานนั้นกำลังเดินทางไปสู่จุดหมายก็เกิดปิติเป็นความเอิบอิ่มใจครั้นสิ่งหรืองานที่ทำนั้นบรรลุจุดหมายก็รับโสมนัสเป็นความชื่นใจที่พร้อมด้วยความรู้สึกโปร่งโล่งผ่องใสเบิกบานแผ่ออกไปเป็นอิสระไร้ขอบเขต (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2559)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยได้รับองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้คือ

1) ทราบถึงความหมายความสำคัญ คุณค่าของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ ด้านความหมายความสำคัญ คุณค่าของหลักอิทธิบาท 4 จากการศึกษาวิจัยเอกสาร และการวิจัยภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2) ทราบถึงผลการวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม จากแบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จากแบบสอบถามปลายเปิด โดยพิจารณาจากวัตถุประสงค์ด้านความหมายและความสำคัญของการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจ) คือ รักในสิ่งที่ทำ 2) ด้านวิริยะ (ความพากเพียร) คือ ขยันหมั่นเพียรในสิ่งที่ทำ 3) ด้านจิตตะ (ความใส่ใจจดตั้งมั่น) คือ เอาใจใส่ตั้งใจทำสิ่งนั้นๆ 4) ด้านวิมังสา

บทสรุป

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำเอาหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ไปประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป้อมวิเชียรโชติการาม หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้การทำงานสำเร็จลุล่วงได้อย่างดียิ่ง ฉันทะ มีความพอใจรักและศรัทธาในสิ่งที่ทำ เมื่อมีความพอใจในสิ่งที่ทำแล้ว จากสิ่งที่ว่าหนักกลายเป็นเบา จากสิ่งที่ยากก็จะกลายเป็นง่าย ต่อจากนั้นก็ใช้วิริยะ ความพากเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความอดทน เพื่อฟันฝ่าปัญหาและอุปสรรคหากมีความตั้งใจและไม่ย่อท้อก็จะพบกับความสำเร็จในที่สุด จิตตะ มีจิตฝักใฝ่ จดจ่อกับสิ่งที่ต้องการทำสิ่งที่รักให้ดีที่สุด การทำอะไรที่พร้อมด้วยจิตตะสิ่งที่ทำย่อมลุล่วงสำเร็จด้วยดี สุดท้ายวิมังสา พิจารณาไตร่ตรองใคร่ครวญในสิ่งที่ทำด้วยปัญหาคิจติโส ปราศจากความขุ่นมัว ช่วยทำให้งานไม่ผิดพลาด มองเห็นลู่ทางทำงานก็จะส่งผลดี ยิ่ง ถ้าขาดวิมังสาการทำงานมักผิดพลาดจะเห็นได้ว่าหลักอิทธิบาท 4

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

- 1) ควรมีการพัฒนาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม ในเชิงรุกเพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการให้ดียิ่งขึ้น
- 2) ควรสนใจเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการามให้มากขึ้นกว่าเดิม
- 3) ควรเสริมสร้างความรับผิดชอบให้ตนเอง และสร้างความไว้วางใจในหมู่คณะ เพื่อสร้างความเข้มแข็ง และความรับผิดชอบต่อชมรมสวดมนต์เย็นวัดป่าอมวิเชียรโชติการาม

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในครั้งต่อไปนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในประเด็นดังต่อไปนี้

- 1) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น
- 2) การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้วยการใช้วิจัยแบบผสมผสานวิธีระหว่าง การวิจัยเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งกว่านี้
- 3) การวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษารูปแบบพุทธบูรณาการเครือข่ายโดยใช้หลักธรรมสังคัตถุ 4 เพื่อเป็นการสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่คณะให้มากยิ่งขึ้นในการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบของชมรมสวดมนต์เย็น

เอกสารอ้างอิง

- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต). (2559). "อิทธิบาททถา" พุทธจักร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชญาณวิสิฐ (เสริมชัย ชยมงคล). (2545). ความสำเร็จ หลักธรรมสู่ความสำเร็จและสันติสุข. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ธรรมสภา.

